

14.9.2023

UDKAST TIL BETÆNKNING

om europæisk historisk bevidsthed
(2023/2112(INI))

Kultur- og Uddannelsesudvalget

Ordfører: Niyazi Kizilyürek

INDHOLD

	Side
FORSLAG TIL EUROPA-PARLAMENTETS BESLUTNING	3
BEGRUNDELSE.....	7

FORSLAG TIL EUROPA-PARLAMENTETS BESLUTNING

om europæisk historisk bevidsthed (2023/2112(INI))

Europa-Parlamentet,

- der henviser til artikel 165 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde,
 - der henviser til sin beslutning af 19. september 2019 om betydningen af europæisk historiebevidsthed for Europas fremtid¹,
 - der henviser til sin beslutning af 2. april 2009 om europæisk samvittighed og totalitarisme²,
 - der henviser til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/692 af 28. april 2021 om oprettelse af programmet for borgere, ligestilling, rettigheder og værdier og om ophævelse af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1381/2013 og Rådets forordning (EU) nr. 390/2014³,
 - der henviser til undersøgelsen foretaget for Kultur- og Uddannelsesudvalget om europæisk historisk erindring: politikker, udfordringer og perspektiver⁴,
 - der henviser til undersøgelsen foretaget for Kultur- og Uddannelsesudvalget om europæisk identitet⁵,
 - der henviser til forretningsordenens artikel 54,
 - der henviser til betænkning fra Kultur- og Uddannelsesudvalget (A9-0000/2023),
- A. der henviser til, at Europas komplekse, konfliktfyldte og omstridte fortid både udgør en udfordring og en mulighed for europæisk integration;
- B. der henviser til, at uretfærdigheder baseret på køn, tro eller etnicitet har været uløseligt forbundet med den europæiske historie gennem mange århundreder, herunder i form af antisemitisme og sigøjnerhad;
- C. der henviser til, at historien aldrig må relativiseres, forvrænges eller forfalskes til politiske formål;

¹ [EUT C 171 af 6.5.2021, s. 25.](#)

² [EUT C 137 E af 27.5.2010, s. 25.](#)

³ [EUT L 156 af 5.5.2021, s. 1.](#)

⁴ [Undersøgelsen "European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives" \(anden udgave\), Europa-Parlamentet, Generaldirektoratet for Unionens Interne Politikker, Temaafdeling B – Struktur- og Samhørighedspolitik, april 2015.](#)

⁵ [Undersøgelsen "European Identity", Europa-Parlamentet, Generaldirektoratet for Unionens Interne Politikker, Temaafdeling B – Struktur- og Samhørighedspolitik, april 2017.](#)

- D. der henviser til, at historiebenægtelse udgør en omfattende trussel, der skaber mistillid og konflikt mellem folk og nationer og underminerer bestræbelserne på at fremme historisk retfærdighed og forsoning;
- E. der henviser til, at håndtering af fortiden kræver størst mulig upartiskhed, objektivitet og saglighed både inden for historiefaget og på det politiske område;
- F. der henviser til, at historisk erindring indebærer en vis grad af subjektivitet, eftersom valget af, hvad der skal erindres, og hvordan fortiden skal fortolkes, nødvendigvis kræver værdimæssige vurderinger;
- G. der henviser til, at der ganske vist er "historiske fakta" baseret på historiefagligt arbejde, men at der ikke er nogen enkelt ubestridelig og evig "historisk sandhed", der er hugget i sten, og som en bestemt gruppe eller nation kan monopolisere og udelukkende hævde for sig selv;
- H. der henviser til, at fremme af en kritisk historisk bevidsthed på tværs af grænserne ved hjælp af uddannelsesmæssige og andre midler er afgørende for, at europæerne kan forlige sig med deres fortid, tage vare på nutiden og arbejde hen imod en fælles fremtid;
- I. der henviser til, at europæisk historisk bevidsthed forstås som en individuel såvel som en kollektiv evne og færdighed til at forstå, (selv-)kritisk vurdere og lære af historien, hvilket letter anerkendelsen af den uløselige forbindelse og den indbyrdes afhængighed mellem fortid, nutid og fremtid;

Håndtering af Europas (mørke) fortid som en risiko og en mulighed

1. erkender, at de europæiske nationers og stateres forskelligartede og ofte modstridende historier gør ethvert forsøg på at håndtere historien på overnationalt politisk plan til en vanskelig og potentielt farlig opgave, og at forsøg på at regulere, hvordan man mindes og fortolker fortiden, altid har været en udfordring;
2. understreger potentialet i princippet om "historien som livets lærermester" og anser navnlig de mørke kapitler i Europas historie – herunder totalitarisme, racisme, chauvinisme og kolonialisme – ikke blot for at være en stærk påmindelse om tidligere fejltagelser, hvis gentagelse skal undgås, men også som en drivkraft for i fællesskab at arbejde hen imod demokratiske og inklusive samfund i Unionen og på globalt plan;
3. mener, at en ansvarlig, evidensbaseret og kritisk omgang med historien er en ufravigelig forudsætning for ethvert demokratisk samfund med henblik på at bevidstgøre nuværende og kommende generationer om både fortidens succeser og fejltagelser, styrke en selvreflekterende offentlig debat og fremme forståelse og forsoning inden for og blandt forskellige sociale grupper, nationer og stater;

Fortidspolitik i Den Europæiske Union – en kritisk vurdering

4. understreger behovet for en ærlig vurdering af EU's "fortidspolitik", hvorved EU har bestræbt sig på at tilføre det europæiske projekt legitimitet og styrke en europæisk følelse af tilhørsforhold ved at anerkende både fremskridt og aktuelle svagheder;

5. anerkender rækken af tidligere og nuværende initiativer på europæisk plan til fremme af en fælles europæisk historisk erindring, herunder mindedagen for holocaust, den europæiske mindedag for ofrene for totalitære og autoritære regimer, oprettelsen af et særligt indsatsområde for historiebevidsthed under det tidligere program "Europa for Borgerne" og de nuværende programmer for borgere, ligestilling, rettigheder og værdier og forskellige beslutninger fra Parlamentet såsom beslutningen af 19. september 2019 om betydningen af europæisk historiebevidsthed for Europas fremtid;
6. udtrykker bekymring over, at der fortsat er en latent konkurrence og delvis uforenelighed mellem forskellige historiske forståelsesrammer og erindringskulturer i Unionen, navnlig mellem Vest- og Østeuropa;
7. gør opmærksom på, at Unionens forehavende, navnlig med hensyn til at ville fortælle en historie om sig selv ud fra, hvad den ikke er, hvor fortidens rædsler og navnlig nationalsocialismen og stalinismen fungerer som en "negativ oprindelsesmyte", giver en stærk fornemmelse af formålet med det europæiske projekt, men indebærer en risiko for at fremme en teleologisk og forenklet sort-hvid historieforståelse, som potentielt kan hæmme en velbegrunnet forståelse af Europas komplicerede fortid og mindske incitamenterne til at udfordre stereotyper og "de hellige køer" i de nationale historiefortællinger;

På vej mod en velbegrunnet historisk bevidsthed i Europa

8. gør opmærksom på behovet for en bredere og mere holistisk forståelse af europæisk historie, så der kan opstå en (selv-)kritisk europæisk historisk bevidsthed, navnlig ved at udvide fokus for de nuværende initiativer vedrørende europæisk historiebevidsthed;
9. understreger betydningen af at bevæge sig væk fra en europæisk "mindekultur", der overvejende er top-down-styret og optaget af at definere, hvad europæerne bør huske, og i retning af en bottom-up-baseret og borgerstyret "erindringskultur", der er baseret på fælles europæiske principper og værdier, og som fokuserer på at udvikle kapacitet til en kritisk omarbejdelse af fortiden på nationalt og europæisk plan;
10. mener, at det er af afgørende betydning at gribe Europas fortid an på grundlag af europæiske kerneværdier såsom humanisme, tolerance, demokrati og retsstatsprincippet og at skabe et åbent diskussionsrum, der også gør det muligt at tage fat på vanskelige elementer i de nationale historier, og som giver mulighed for gensidig forståelse og forsoning både inden for og mellem de europæiske nationer;
11. opfordrer medlemsstaterne til at revidere de nuværende læseplaner og undervisningsmetoder med henblik på at flytte fokus fra national til europæisk og global historie og for at give mulighed for at lægge større vægt på en overnational historiebevidsthed, navnlig ved at give mulighed for flere fortolkninger af den samme historiske periode og begivenhed og ved at fremme tilsvarende undervisningsformer, der fremmer refleksion og diskussion frem for videnoverførsel, og som styres af det overordnede mål om at få eleverne til at lære "hvordan man tænker", snarere end "hvad man skal tænke";
12. opfordrer medlemsstaterne til at tilbyde skræddersyede læreruddannelser (for historielærere), der sætter lærerne i stand til at forstå tværnationale aspekter af historien,

giver passende didaktik og principper for moderne undervisning og primært beskæftiger sig med at skabe selvreflekterende unge;

13. opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at styrke de værktøjer, der i øjeblikket er til rådighed på europæisk plan, med henblik på at fremme en (selv-)kritisk europæisk historisk bevidsthed, navnlig Erasmus+-programmet, der støtter mobilitet og interkulturel læring som centrale redskaber til at øge forståelsen af andre kulturer og nationer, og programmet for borgere, ligestilling, rettigheder og værdier, som yder støtte til tværnationale projekter vedrørende historiebevidsthed og fremmer aktivt medborgerskab;
14. anmoder om, at EU-institutionerne, medlemsstaterne, uddannelsesinstitutionerne og civilsamfundets aktører intensiverer bestræbelserne på at forhindre og modvirke ethvert forsøg på at instrumentalisere historien til politiske formål og bekæmpe historiebenægtelse både i og uden for Den Europæiske Union;

Fremtidsudsigter: arven fra fortiden og EU's fremtid

15. støtter idealet om en "erindringskultur" og historisk bevidsthed baseret på fælles europæiske værdier og praksis, når man forholder sig til fortiden, samtidig med at enhver unødigt udjævning eller forenkling af historien undgås;
 16. udtrykker håb om, at der på grundlag af kritisk selvrefleksion vedrørende historie og historisk ansvar på nationalt plan kan opstå en ægte europæisk refleksiv debat om kontinentets fortid, hvor historien ikke misbruges til magtpolitiske formål;
 17. forestiller sig, at nationale kollektive erindringer i sidste ende bidrager til og smelter sammen i et europæisk offentligt rum, hvor nationale erindringskulturer supplerer i stedet for at konkurrere med hinanden, og hvor håndteringen af historien bliver et spørgsmål om medborgernes handlinger snarere end politiske beslutninger;
-
- ◦
18. pålægger sin formand at sende denne beslutning til Rådet og Kommissionen.

BEGRUNDELSE

Den reelle værdi af "historisk bevidsthed" stammer fra den underliggende antagelse, at viden om historien ikke kun er en værdi i sig selv, men også bidrager til vores forståelse af nutiden og desuden vejleder os i vores forsøg på at forme fremtiden.

Historisk bevidsthed hjælper os faktisk med at fortolke fortiden, men den hjælper os også med at forstå, hvem vi er, hvor vi befinder os i tiden, og hvordan vi bidrager til videreførelsen af den historie, der i sidste ende vil føre til historiske resultater. Med andre ord bidrager historisk bevidsthed ikke kun til at udvikle en følsomhed *over for* og forståelse *af* fortiden, men øger også vores selvbevidsthed som europæere i forhold til historien.

En kritisk gennemgang af fortiden bør dog ikke begrænses til at fremhæve ofrene for autoritære og totalitære regimer. Den bør også på ny vurdere alle mørke sider af Europas historie, herunder kolonialisme, racisme, menneskerettighedskrænkelser og kønsbaserede historiske uretfærdigheder.

Med dette for øje har jeg inddelt denne betænkning fra Europa-Parlamentet om europæisk historisk bevidsthed i fire dele:

- I den første del (*Håndtering af Europas (mørke) fortid som en risiko og en mulighed*) anerkendes betydningen af at håndtere historien på en ansvarlig og kritisk måde som en ufravigelig forudsætning og som et reelt behov for at lære af vores fortid.
- I anden del (*Fortidspolitik i Den Europæiske Union – en kritisk vurdering*) fremhæves faren ved at fremme en teleologisk og forenklet historiefortælling, hvor fortidens rædsler tjener som en "negativ oprindelsesmyte" for den europæiske integration.
- I tredje del (*På ved mod en velbegrundet historisk bevidsthed i Europa*) sigtes der mod en velbegrundet historisk bevidsthed i Europa, og der skitseres forskellige muligheder for at nå dette mål.
- I fjerde og sidste del (*Fremtidsudsigter: arven fra fortiden og EU's fremtid*) præsenteres idéen om en ny "erindringskultur", der fremmer historisk bevidsthed baseret på fælles europæiske værdier og praksis.

1. Håndtering af Europas (mørke) fortid som en risiko og en mulighed

Som Jacques Delors med rette har mindet om ved flere lejligheder, bliver de europæiske borgere aldrig "forelsket i det indre marked" (1989)¹. For at udvikle en følelse af et fælles tilhørsforhold er det nødvendigt at arbejde med kollektiv erindring, da den kollektive erindring er et centralt element i dannelsen og styrkelsen af gruppeidentitet.

Der findes imidlertid ikke én given fælles europæisk erindring. Erindringerne hos de nationer

¹ Delors, Jacques (1989): Erklæring om hovedlinjerne i Kommissionens politik fremlagt af Jacques Delors, formand for Kommissionen, for Europa-Parlamentet og svar på den efterfølgende debat i Parlamentet. Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer (Fællesskabernes månedlige personaleblad, Supplement 1/89), s. 6.

og folkeslag, der udgør EU, er fyldt af krige, konflikter og uenigheder. For at skabe en kollektiv erindring er vi derfor nødt til at indgå i en proces med *Vergangenheitsbewältigung* ("håndtering af fortiden"), navnlig for at komme overens med fortiden på en kritisk og meningsfuld måde, både på medlemsstats- og EU-plan.

2. Fortidspolitik i Den Europæiske Union – en kritisk vurdering

Historisk set bør vi ikke betragte Europa som en homogen civilisation og ét geopolitisk rum. Denne opfattelse af fortiden, som Norbert Elias bemærkede allerede i 1939, bygger på traditionel orientalisme, kolonialisme og antikommunisme². Det endelige mål med de europæiske erindringspolitikker er ikke at udvikle en forestilling om en fælles fortid, men at udstikke en klar kurs for EU's fremtid og styrke en fælles følelse af europæisk tilhørsforhold.

Giorgio Agamben har med rette anført, at hvis idéen om Europa har nogen som helst betydning, består den i, at europæerne – i modsætning til asiaterne og amerikanere – "kun kan få adgang til deres egen sandhed gennem en konfrontation med fortiden, kun ved at tage et opgør med deres historie"³.

Formanden for Det Europæiske Råd, Herman Van Rompuy, udtalte i 2013: "I Europa overser vi nogle gange byrden af den nyere tids historie, og hvordan folk i visse dele af verden ser på os."⁴ To undersøgelser, der blev bestilt af Europa-Parlamentets Kultur- og Uddannelsesudvalg med titlerne "European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives" og "European Identity"⁵, som denne betænkning er baseret på, viser klart, at selv om der ofte henvises til fortiden i officielle EU-tekster, tages der ikke tilstrækkeligt hensyn til "de vanskelige sider af denne fortid" på europæisk plan.

Det er en kendsgerning, at Den Europæiske Union ved visse lejligheder har en tendens til at se bort fra erindringer om den grusomme europæiske kolonialisme og imperialismen af hensyn til det økonomiske samarbejde og dets økonomiske interesser. Men det er yderst vigtigt, at vi undgår denne form for selektiv tilgang til fortiden, og at vi også tør at konfrontere os selv med de mange ubehagelige sider af vores historie.

Det er imidlertid også en kendsgerning, at EU har gjort en bevidst indsats for at håndtere Europas vanskelige fortid. EU deltager i erindringsarbejde og afsætter betydelige ressourcer til at nå dette mål.

3. På vej mod en velbegrunder historisk bevidsthed i Europa

Vi bør undgå at opbygge en europæisk kollektiv erindring udelukkende på grundlag af en negativ oprindelsesmyte, da dette hindrer en kritisk vurdering af fortiden.

Den Europæiske Union er et skæbnefællesskab (*Schicksalsgemeinschaft*) og bør forstås som

² Elias, Norbert (1939): *Über den Prozeß der Zivilisation* (2 bind). Basel: Verlag Haus zum Falken.

³ Agamben, Giorgio (2019 [1942]): *Creation and Anarchy: the Work of Art and the Religion of Capitalism* (oversat af Adam Kotsko). Stanford, CA: Stanford University Press, s. 8.

⁴ Van Rompuy, Herman (2013): "Europe in the World". Forelæsning ved formanden for Det Europæiske Råd Herman von Rompuy på Regent's University i London (EUCO 189/13), s. 6.

⁵ Prutsch, Markus J. (2015 [anden udgave]): *European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives*. Bruxelles: Europa-Parlamentet, Generaldirektoratet for Unionens Eksterne Politikker. Prutsch, Markus J. (2017): *European Identity*. Bruxelles: Europa-Parlamentet, Generaldirektoratet for Unionens Eksterne Politikker.

sådan og ikke som et fællesskab baseret på én fælles kollektiv erindring. Sådan bør europæernes "historiske rejse" ses.

Heri ligger betydningen af historisk bevidsthed: den er et passende redskab, der hjælper os med at begrebsliggøre, hvordan vi forstår og relaterer os til historien; den hjælper os til at indse, at vores situation er historisk betinget. Med andre ord bidrager den til at udvikle en evne til at fortolke og anerkende fortiden som historie. Historisk bevidsthed øger vores evne til at bruge vores erfaringer og til at give mening til nutidige situationer og identitetsdannelser⁶. "Historie" er ikke summen af fortidens kendsgerninger, men den betydning, der fremkommer efter konceptualiseringen og behandlingen af disse kendsgerninger. Historie kan således betragtes som en form for "kend dig selv".

4. Fremtidsudsigter: arven fra fortiden og EU's fremtid

Erindringsarbejde på EU-plan må ikke anvendes som en form for blød magt til at udtrykke politiske holdninger eller forsvare politiske interesser. Når man tænker over historien, er det en form for orientering i forhold til nutiden og fremtiden⁷. Derfor bør hovedformålet med historieundervisning være dannelsen af historisk bevidsthed som både en kollektiv og en individuel evne.

Generelt støtter betænkningen idealet om en "erindringskultur" og historisk bevidsthed baseret på fælles europæiske værdier og praksis, når man forholder sig til fortiden, samtidig med at enhver forenkling af historien undgås.

⁶ Popa, Nathalie (2023): "How Meaning Making Cultivates Historical Consciousness: Identifying a Learning Trajectory and Pedagogical Guidelines to Promote It". I: *The Social Studies* 114:4, s. 139-159, her s. 142f.

⁷ Nordgren, Kenneth (2019): "Boundaries of Historical Consciousness: a Western Cultural Achievement or an Anthropological Universal". I: *Journal of Curriculum Studies* 51:6, s. 779-797, her s. 791.